



Beleidsevaluatie Participatiewet
juli 2018 -juli 2020
WerkSaam Westfriesland
10 december 2020



Voorwoord

In het beleidsplan 2018-2021 staat welk beleid we voor onze cliënten hebben en hoe WerkSaam als organisatie in elkaar zit. We hebben in deze periode laten zien wat onze meerwaarde voor de regio Westfriesland is. We hebben een stevige verbinding gerealiseerd met het bedrijfsleven en andere stakeholders zoals UWV en onderwijs. Het cliëntenbestand van WerkSaam is de afgelopen jaren (ondanks Corona) flink afgenomen. Het blijft ons lukken om werkgevers bereid te vinden om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een plaats te bieden in hun organisatie.

In de afgelopen periode was het uitvoeren van het beleid zeker niet makkelijk door de ontwikkelingen rondom het coronavirus. Nadat bekend werd dat de werkloosheid zou toenemen in bepaalde beroepssectoren, hebben we alle zeilen moeten bijzetten. De dienstverlening richting de cliënt moest op een innovatieve wijze veranderd worden om aan de maatregelen te voldoen die vanuit de overheid gesteld werden. Ook de komst van de TOZO-regeling, waarbij ondernemers financiële steun geboden wordt als zij het niet meer redden, heeft ons heel veel extra werk opgeleverd.

Maar naast alle extra werkzaamheden die we moeten oppakken, zien we ook een aantal kansen ontstaan. Het werk wat we vanuit de TOZO-regeling erbij kregen, hebben we deels met onze eigen cliënten opgepakt, wat heeft geleid tot minder uitkeringen. Daarnaast neemt de werkgelegenheid toe in sectoren zoals de zorg, bouw- en tuincentra en bezorgingsdiensten. Hier geven we in de uitvoering extra aandacht aan. Ook in de contacten met cliënten proberen we innovatief te zijn. We organiseren bijeenkomsten in de open lucht en spreken elkaar digitaal, via videobellen of de app.

In deze evaluatie gaan wij in op de periode juli 2018 tot juli 2020. Wij beschrijven wat goed is gegaan en op welke punten er ruimte is voor verbetering. Deze evaluatie leggen wij graag voor aan de gemeenteraden. Daarbij schetsen wij een aantal stellingen¹ over de toekomst. De bespreking in de raden geeft ons input om tot een nieuw beleidsplan 2022-2025 te komen.

Marjolijn Dölle

¹ Deze stellingen staan niet in dit rapport, maar in een apart document.



Algemeen directeur WerkSaam

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	1
Inhoudsopgave	2
Hoofdstuk 1 – Terugblik juli 2018 – juli 2020	4
1.1 Algemeen	4
1.2 Cliëntparticipatie (cliëntenraad)	6
1.3 Omgekeerde toets.....	7
1.4 Werk, re-integratie & ontwikkeling	7
1.5 Leer-werkbedrijven	16
1.6 Inkomen	17
1.7 Taal	20
1.8 Inburgering	21
1.10 Bezwaar & Beroep en klachten	24
1.11 Cliënttevredenheidsonderzoeken (CTO).....	25
1.12 Financiering	26
Conclusies en adviezen hoofdstuk 1	31
Hoofdstuk 2 – Analyses en onderzoeken.....	33
Hoofdstuk 3 – Vooruitblik: wat komt er op ons af?.....	34
Hoofdstuk 4 - Verantwoording.....	35
Bijlagen	36
Bijlage 1: Analyse Cliëntenbestand, 3 november 2020	37
Bijlage 2: Analyse WerkSaam en landelijke onderzoeken.....	38
Bijlage 3: Landelijke ontwikkelingen	





Hoofdstuk 1 – Terugblik juli 2018 – juli 2020

Het huidige beleidsplan loopt tot en met 2021 en is in samenwerking met de Westfriesse gemeenteraden tot stand gekomen. Om voor de komende jaren een nieuw actueel beleidsplan te maken, starten we ruim van te voren met de voorbereidingen. Daarvoor kijken we natuurlijk terug over de afgelopen periode. Eerst met een algemene terugblik en daarna zoomen we in op de verschillende beleidsonderwerpen.

Naast een terugblik over de afgelopen 2 jaar kijken we naar actuele ontwikkelingen op basis van onderzoeksrapporten en arbeidsmarktanalyse. Ten slotte doen we ook al een kleine blik vooruit naar nieuwe wetgeving die er aankomt. Dit zijn de ingrediënten van deze beleidsevaluatie waarmee we graag met de gemeenteraden in gesprek gaan om input op te halen voor het nieuwe beleidsplan 2022-2025.

1.1 Algemeen

WerkSaam is positief over het Beleidsplan 2018-2021. De beleidskeuzes die gemaakt zijn, zijn nog steeds toepasbaar. Er zijn kleine technische wijzingen in de Participatiewet geweest. Waar het beleid op onderdelen knelde, zijn beleidsregels aangepast. Wij vinden dat wij overtuigend kunnen zeggen: het huidige beleid voldoet.

Kijkend naar de afgelopen 2 jaar is te zien dat WerkSaam:

- Het goed doet in het laten uitstromen van cliënten naar werk. In de najaarsnota 2020 lieten wij zien dat de uitstroom naar werk bij WerkSaam 44% betreft. Landelijk is dat 35%.
- Goed inzet op beschut werk. WerkSaam realiseerde meer beschut werkplekken dan landelijk gemiddeld. WerkSaam benut de volledige taakstelling beschut werk. WerkSaam had in 2020 4,35% beschutte werkplekken en landelijk was dit 1,15%².
- Uitkeringen rechtmatig verstrekt. De accountant gaf de afgelopen jaren een goedkeurende controleverklaring af.
- Steeds een overschot³ heeft op het BUIG budget (uitkeringen): in 2018 3,2 miljoen, in 2019 3,1 miljoen en prognose 2020 is 5,6 miljoen.
- Een lerende en innoverende organisatie is. Er is steeds aandacht voor verbeteringen en kansen.
- Te maken heeft met een veranderend cliëntenbestand.

² Dit percentage is het aantal beschut werkplekken afgezet tegen het aantal mensen in de bijstand.

³ De overschotten of tekorten in gemeenten zijn zeer verschillend. Zie de paragraaf financiën

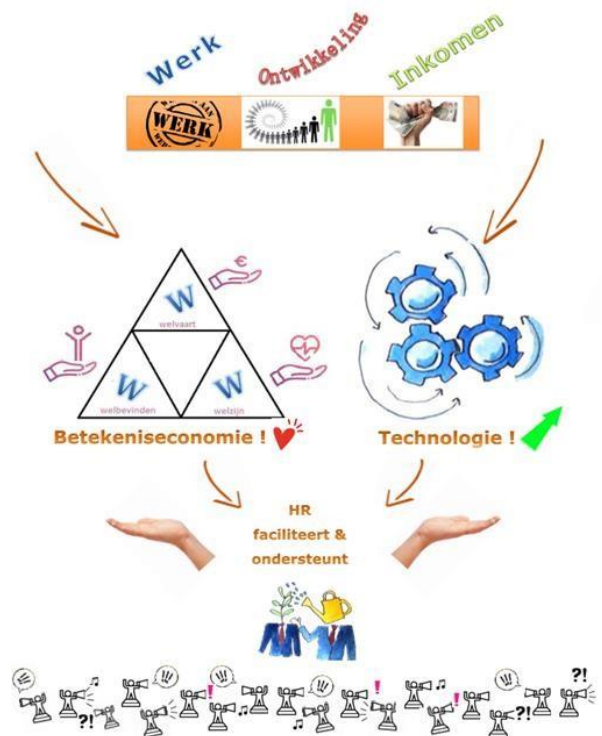
Veranderingen in de afgelopen 2 jaar

Strategisch plan 2020-2025

Het MT van WerkSaam heeft een nieuw strategisch plan vastgesteld. De basis is nog steeds dat wij staan voor werk, ontwikkeling en inkomen. Wij begeleiden mensen naar de arbeidsmarkt. Er zijn voor de komende 5 jaar 3 pijlers toegevoegd:

1. Betekeniseconomie

Dit is een economie waarbij niet meer alles draait om geld verdienen. Geld verdienen mag of moet zelfs, maar niet ten koste van mens en milieu. Het gaat om het vergroten van je maatschappelijke impact. Daar kan WerkSaam zelf als sociale onderneming aan bijdragen, maar we willen het idee vooral ook delen met werkgevers in de regio. Hoe meer werkgevers we meekrijgen, hoe meer kansen dit geeft om onze doelgroepen een goede plek op de arbeidsmarkt te geven.



2. Innovatie met technologische toepassingen

Technologische ontwikkelingen hebben veel invloed op onze organisatie, onze medewerkers en onze dienstverlening. WerkSaam kan, door stappen te zetten naar een meer digitaal georiënteerde en datagestuurde organisatie, de dienstverlening nog verder verbeteren. Door routinematig werk en ook specialistisch werk te automatiseren blijft er meer ruimte over voor niet-routinematig 'sociaal werk'. Meer aandacht voor individueel maatwerk en persoonlijk contact.

3. HR-beleid

Bovenstaande ontwikkelingen vragen veel van onze medewerkers. Het vraagt om flexibiliteit, maatschappelijke betrokkenheid en de bereidheid om een leven lang te leren. Dit wordt ondersteund vanuit het HR-beleid. Leidinggevend zijn coachend, faciliterend en geven richting. Medewerkers zijn professionals die weten wat er moet gebeuren.

Begeleiding van cliënten

Ons cliëntenbestand is in de afgelopen twee jaar veranderd. Cliënten met een korte afstand tot de arbeidsmarkt stromen (met onze ondersteuning) snel uit of kloppen niet eens meer bij ons aan. Cliënten die overblijven behoren tot de kwetsbare doelgroepen en hebben veel ondersteuning nodig om naar werk begeleid te worden. Het vraagt flexibiliteit van de organisatie om de dienstverlening hierop aan te passen. Zo hebben we in de afgelopen 2 jaar de functies van intaker en inkomensconsulent samengevoegd tot de nieuwe functie van inkomenscoach. We werken vaker met een groepsgewijze aanpak, de winst hiervan is dat we meer gebruik maken van de groepsdynamiek (cliënten leren en stimuleren elkaar). De afdelingen Arbeid en Ontwikkeling zijn samengevoegd. Binnen de teams van de nieuwe afdeling Arbeid zijn de coaches meer gespecialiseerd in doelgroepen. Onze WerkSaam-Campus biedt steeds meer trainingen die bijdragen aan de ontwikkeling van de cliënt (empowerment, taaltraining, sollicitatietraining enz.).

1.2 Cliëntparticipatie (cliëntenraad)



Huidig beleid:

WerkSaam heeft een cliëntenraad die het dagelijks bestuur adviseert.

Nieuwe beleidsvoorstellen worden voor advies voorgelegd aan de cliëntenraad.

WerkSaam is zeer tevreden over het beleid over cliëntparticipatie en de samenwerking met onze cliëntenraad. Zij geven adviezen vanuit hun eigen meetlat, maar werken ook mee aan projecten zoals Klare Taal en het Cliënttevredenheidsonderzoek om bij te dragen aan de uitvoering van het beleid.

Conclusie cliëntparticipatie (cliëntenraad): Het huidige beleid voortzetten.

1.3 Omgekeerde toets

Huidig beleid:

In 2018 is de methodiek van de omgekeerde toets binnen WerkSaam geïntroduceerd. Maatwerk leveren zonder willekeur en recht doen aan de geest van wet- en regelgeving. Er wordt eerst gekeken naar de mogelijkheden en het effect op de cliënt, daarna of dit past binnen de wetgeving.

De gedachtegang de omgekeerde toets past nog steeds. Wij bieden maatwerk voor de cliënt als de situatie daar om vraagt. De medewerkers ervaren dit als positief, omdat wet- en regelgeving soms kan knellen. Een aandachtspunt is dat de gedachtegang achter de Omgekeerde toets meer structureel onder de aandacht gebracht moet worden. Anders leidt maatwerk alsnog tot willekeur. Dit kan bijvoorbeeld door casuïstiekbesprekingen, waardoor het principe van de omgekeerde toets beter in de organisatie wordt geborgd. Hiermee voorkomen we het ontstaan van te grote tegenstellingen in de uitvoering.

Conclusie omgekeerde toets: het beleidskader 'omgekeerde toets' voortzetten.

1.4 Werk, re-integratie & ontwikkeling

Huidig beleid:

- Onze cliënten zijn actief naar vermogen: Betaald werk, fulltime als dat kan en anders parttime. Waar nodig met ondersteuning, beschut werk of loonkostensubsidie. Voor een aantal cliënten biedt zelfstandig ondernemerschap een kans.
- Wij bevorderen de zelfredzaamheid van cliënten: Wij kennen onze cliënten (kansen en belemmeringen). Wij ontwikkelen onze cliënten: leren hen werknemersvaardigheden. Cliënten met een taalprobleem krijgen een taalaanbod.
- Ons dienstverleningsconcept bestaat uit instroom, doorstroom, uitstroom.
- WerkSaam gebruikt de Participatieladder en Doelladder als instrument om cliënten in te delen. We meten hiermee de ontwikkeling van onze cliënten.
- Geen sollicitatieplicht voor cliënten die ouder dan 60 jaar of langdurig werkloos zijn.
- Doelgroepenbeleid voor: jongeren, ouderen, vergunninghouders, mensen met een arbeidsbeperking (Wsw, loonkostensubsidie en beschut werk), dak en thuislozen, zorgcliënten.



- Van mensen die al participeren door middel van een re-integratietraject, vrijwilligerswerk of mantelzorg wordt geen tegenprestatie gevraagd.

Dienstverleningsconcept

WerkSaam werkt op basis van het model van **in-, door- en uitstroom**, waarbij ons dienstverleningsconcept zich richt op de uitstroom van cliënten naar regulier werk. Hierbij gaan we voor passend werk en proberen we ervoor te zorgen dat cliënten er financieel op vooruit gaan als ze aan het werk gaan. Vanaf 2018 is het aantal cliënten met een uitkering afgenomen (zie analyse cliëntenbestand). Hieruit kunnen we opmaken dat het huidige dienstverleningsconcept een positieve uitwerking heeft. Cliënten krijgen de mogelijkheid om zichzelf te ontwikkelen tijdens een training, werkstage of door middel van andere voorzieningen. Samen met de coach wordt er gekeken naar de meest passende weg naar (parttime) werk. Voor cliënten die onder een specifieke doelgroep (zie bovenstaand kader) vallen hebben we een traject op maat. Hierbij benutten we de expertise van samenwerkingspartners in onze regio. Alle cliënten die kunnen participeren staan onder begeleiding van een coach.

Cliënten waarbij de afstand tot de arbeidsmarkt beperkt is, komen in een bemiddelingsgroep. Zij krijgen door de coaches van het werkgeversservicepunt (WSP) vacatures voor betaalde banen aangeboden. Cliënten zitten dan al wel in de uitkering. Naar de toekomst is het interessant om te kijken of we tot een *'work-first'* aanpak kunnen komen: een betaalde baan aanbieden, voordat de uitkering wordt toegekend.

De gemiddelde begeleidingsbehoefte is hoog en het is moeilijker om cliënten naar de arbeidsmarkt te krijgen. Daarnaast was er in 2018-2020 een toenemende complexiteit als het gaat om de problematiek die er speelt. Hierdoor zijn sommige cliënten gebaat bij een langer traject richting werk. Daarbij is het belangrijk dat we uitgaan van een systematiek of methodiek om te kijken waar de cliënt staat, de groei te kunnen meten en te kunnen bepalen wanneer iemand in staat is om duurzaam aan het werk te gaan. De begeleiding naar duurzaam werk kost meer tijd, maar gaat uiteindelijk een besparing opleveren omdat plaatsingen bij werkgevers duurzamer worden.

WerkSaam plaatst meer cliënten bij werkgevers dan andere gemeenten in Nederland. Uit de benchmark van Divosa blijkt dat ook de herinstroom⁴ iets hoger is dan bij de rest. WerkSaam heeft niet altijd invloed op deze herinstroom. Voor waar wij wel invloed hebben, zien we dat er

⁴ Deze cijfers neemt WerkSaam op in de rapportages, zoals recent in de najaarsnota 2020

op het gebied van nazorg winst te behalen valt. Door regelmatig contact te hebben met cliënten en/of werkgevers waarbij een plaatsing gerealiseerd is kan deze ook duurzamer worden.

Overgang naar werk leidt in sommige gevallen tot (financiële) stress voor de cliënt, het is dan onduidelijk wat de gevolgen zijn als iemand weer aan het werk gaat. Het zou fijn zijn als dit door middel van een app of website inzichtelijk gemaakt wordt voor de client hoe zijn/haar inkomen wijzigt. Er zijn diverse mogelijkheden hiervoor in het land, WerkSaam verkent deze momenteel.

Doelgroepenbeleid

In het beleidsplan 2018-2021 hebben we een aantal doelgroepen benoemd. Het gaat om jongeren, vergunninghouders, ouderen, mensen met een arbeidsbeperking, dak- en thuislozen en zorgcliënten. Om nog beter zicht te krijgen op ons cliëntenbestand en om onze dienstverlening nog meer te verfijnen vinden we dat er nog een aantal doelgroepen is, die we binnen WerkSaam nog niet gedefinieerd hebben. Denk hierbij o.a. aan de doelgroep (ex-) zelfstandigen en ZZP-ers, Nuggers, mensen met psychische kwetsbaarheid, alleenstaande ouders, of juist direct bemiddelbare cliënten.

De doelgroep 'mensen met een arbeidsbeperking' staat in ons huidige beleid al uitgesplitst in subgroepen: Beschut Werk, Sociale Werkvoorziening en Indicatie banenafpraak. Het lukt ons goed om mensen in aangepaste functies aan het werk te helpen. Nazorg en begeleiding van inwoners met een indicatie banenafpraak die aan het werk zijn gegaan, kan nog worden verbeterd.

Aandachtspunt naar de toekomst toe is de nieuwe instroom door de coronacrisis. Vooral jongeren en mensen met een flexcontract doen een beroep op de Participatiewet. Sommigen kunnen met de recente werkervaring snel de stap naar ander werk maken, anderen kunnen een omscholingstraject volgen. Kwetsbare doelgroepen vragen naar de toekomst extra aandacht.

Ontwikkeling cliënt meten

Bij de totstandkoming van het beleidsplan in 2018 zijn we uitgegaan van de methodiek van de participatieladder. Vanuit het Rijk is bepaald dat de participatieladder niet meer past in de uitvoering van de Participatiewet⁵. Het gebruik van de participatieladder levert niet het

⁵ De participatieladder was een verplichte aanlevering voor het CBS (lees: WerkSaam was verplicht om per client de participatieladder in te vullen en de data aan CBS aan te leveren), maar is in deze evaluatieperiode komen te vervallen.

gewenste effect en maakt niet inzichtelijk in hoeverre een cliënt kan participeren of hoe zijn of haar ontwikkeling gaat. WerkSaam is op zoek naar een passend alternatief waarin we inzichtelijk krijgen wat het totale beeld is van een cliënt. Denk hierbij aan competenties en vaardigheden, maatschappelijke betrokkenheid, ontwikkelingsmogelijkheden, persoonlijke wensen en toekomstbeeld.

Sollicitatieplicht op Maat

WerkSaam houdt, op verzoek van de gemeenteraden, de groep boven de 60 jaar niet aan de sollicitatieverplichting. Bij alle andere cliënten is het ook mogelijk om maatwerk te leveren en bijvoorbeeld het aantal sollicitaties aan te passen. Dit vinden we bij WerkSaam nog steeds de juiste benadering.

Instrumenten en voorzieningen

Binnen de Participatiewet zijn er verschillende instrumenten en voorzieningen die we in kunnen zetten om de toeleiding naar betaald werk te bevorderen. Er zijn een aantal 'wettelijke' instrumenten die binnen WerkSaam gebruikt worden. Die beschrijven we hieronder.

De inzet van de instrumenten loonkostensubsidie en beschut werk helpen WerkSaam om mensen uit de doelgroep te laten participeren. Dat WerkSaam hier succesvol in is blijkt uit de sectorinformatie van Cedris⁶ (peiljaar 2019).

	WerkSaam	Landelijk
Loonkostensubsidie	8,4%	5,9%
Beschut Werk	3,4%	0,9%
Bijstand	88,2%	93,2%
Totaal	100,0%	100,0%

Loonkostensubsidie

Over het algemeen wordt loonkostensubsidie (LKS) ervaren als een positief instrument omdat de kansen op de arbeidsmarkt voor cliënten worden vergroot. In de uitvoering is het een administratief zeer ingewikkeld en arbeidsintensief instrument. Ook werkgevers ervaren de toekenning van LKS niet als transparant. Het Rijk wil het gebruik van LKS vereenvoudigen onder andere door de loonwaardebepaling te uniformeren. WerkSaam heeft in 2020 meegedaan aan een pilot om het proces van toekenning van LKS beter te laten lopen. In 2021 wordt dit landelijke proces bij WerkSaam geïmplementeerd.

⁶ Cedris is de landelijke vereniging voor een inclusieve arbeidsmarkt. De leden van Cedris zorgen voor een goede match op de arbeidsmarkt tussen werkgevers en mensen met een vergrote afstand tot de arbeidsmarkt. Voorheen was Cedris de brancheorganisatie van SW bedrijven, sinds de Participatiewet is dit verbreed.



Beschut werk

Voor mensen die niet geplaatst kunnen worden bij een reguliere werkgever, omdat de begeleidingsbehoefte te hoog is of er specifieke werkplekaanpassing nodig is, zijn er beschutte werkplekken. Er zijn slechts een beperkt aantal beschutte werkplekken beschikbaar volgens ministeriele regeling. In Westfriesland zijn meer indicaties voor beschut werk, dan dat er plekken zijn. Dit betekent dat er in 2021 een wachtlijst gaat ontstaan. Hiervoor is een voorstel richting de gemeenteraden gestuurd om extra financiële middelen beschikbaar te stellen om meer mensen een beschutte werkplek te kunnen bieden. Beschut werk wordt gezien als een positief instrument vanwege de mogelijkheden die worden gecreëerd voor mensen die niet bij een reguliere werkgever geplaatst kunnen worden. Juist voor deze doelgroep is structuur, contact met collega's en een zinvol werk heel belangrijk. Ook is beschut werk minder duur dan dagbesteding op basis van de WMO en levert (beschut) werk winst op binnen het brede sociaal domein.

Nadeel van beschut werken is, dat het een duur re-integratieinstrument is, waarvoor de financiering in eerste instantie niet toereikend was (dit gat is inmiddels gedicht) en het feit dat er geen (landelijke) arbeidsvoorwaarden zijn afgesproken voor deze doelgroep. Op dit laatste punt zijn er toch ontwikkelingen gaande. De vakbonden en de VNG streven naar een Cao Participatiewet per 1 januari 2021.

Participatieplaatsen

De participatieplaats is een instrument die ingezet wordt voor cliënten waarbij er op korte termijn geen uitzicht is op betaald werk. De participatieplaats wordt daarom vooral ingezet om cliënten structuur en werkritme te bieden, zonder dat er verdringende werkzaamheden worden verricht. Denk hierbij aan het schenken van koffie in een verzorgingstehuis of werkzaamheden in de kringloopwinkel. De participatieplaats wordt als positief ervaren.

Tegenprestatie

WerkSaam kan mensen met een bijstandsuitkering vragen om naar vermogen een tegenprestatie te leveren in de vorm van een maatschappelijke activiteit. Van mensen die al participeren door middel van een re-integratietraject, vrijwilligerswerk of mantelzorg wordt geen tegenprestatie gevraagd. Omdat dit bij de meeste cliënten het geval is, zien we in de praktijk dat de tegenprestatie niet wordt toegepast.

Behoefte aan nieuwe instrumenten

We hebben ook onderzocht of er behoefte is naar andere instrumenten die niet bij WerkSaam worden aangeboden. Daarbij wordt o.a. genoemd dat er behoefte is om loonkostensubsidie in te zetten voor de groep die buiten het doelgroepenregister valt. Ook de inzet van sportactiviteiten/fysiotherapie, aanpak schuldhulpverlening en instrumenten op de andere leefgebieden wordt genoemd als een aandachtspunt.

Conclusies werk, re-integratie en ontwikkeling:

Het huidige beleid voortzetten, met deze aanpassingen:

- Het aantal doelgroepen en trajecten/instrumenten uitbreiden.
- De mogelijkheden voor 'work-first' onderzoeken, het meteen aanbieden van betaald werk bij de intake.
- Stoppen met het instrument participatieladder/doelladder en vanaf 2022 met een nieuw instrument werken.

Werkgeversdienstverlening en Werkgeversservicepunt

Huidig beleid:

- Wij brengen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt bij elkaar.
- Wij hebben goed contact met werkgevers en kennen de arbeidsmarkt.
- Wij bemiddelen cliënten en Wsw-werknemers naar werkgevers.
- Waar nodig zetten wij instrumenten in, zoals loonkostensubsidie.
- Wij voorkomen verdringing door afspraken met werkgevers en cliënten maken.

De Rijksoverheid heeft het Werkgeversservicepunt (WSP) in het leven geroepen om werkgevers te helpen bij het vinden van kandidaten voor vacatures. Per arbeidsmarkt-regio is er een WSP, WerkSaam en UWV werken intensief samen in het WSP NHN. Door corona is de situatie weer iets anders, maar voor corona hadden werkgevers in NHN veel vacatures. Deze vacatures zijn vaak niet in te vullen met mensen in de bijstand en de niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers) door de afstand tot de arbeidsmarkt die zij hebben. Er is sprake van een 'mismatch'. WerkSaam bevindt zich vaak in een spagaat, aan de ene kant de vraag van de werkgever en aan de andere kant de 'vraag' (de kansen en beperkingen) van onze doelgroep. Voor het nieuwe beleidsplan zoekt WerkSaam naar oplossingen om beter met deze verschillen om te gaan.



In ieder geval blijft WerkSaam samen met werkgevers arrangementen, opzetten waarbij leren en werken worden gecombineerd. Hierdoor kunnen werkgevers vacatures vervullen en krijgen mensen in de bijstand een kans.

Conclusie werkgeversdienstverlening:

Doorgaan met de ingezette koers om samen met werkgevers arrangementen te ontwikkelen die tot win-win situaties leiden.

Discriminatie op de arbeidsmarkt

Hier had WerkSaam in 2018-2020 geen beleid op.

Veel bedrijven, ook in de regio Westfriesland, houden zich bezig met de diversiteit van hun werknemersbestand. Dat is een positieve ontwikkeling. WerkSaam draagt hieraan bij door cliënten vanuit alle doelgroepen actief te bemiddelen en werkgevers hiervoor te enthousiasmeren. WerkSaam heeft een adviserende rol in situaties waarin werkgevers behoefte hebben aan voorlichting over o.a. het omgaan met medewerkers die extra ondersteuning nodig hebben of het overbruggen van culturele verschillen. Bijvoorbeeld tijdens een werkstage of sollicitatieprocedure.

Het komt af en toe voor dat werkgevers aangeven geen aandacht te willen geven aan diversiteit binnen hun organisatie of niet willen werken met bepaalde doelgroepen. Coaches vinden het in de praktijk soms moeilijk om hier mee om te gaan.

WerkSaam wil samen met regionale werkgevers zorgen voor een zo inclusief mogelijke omgeving en discriminatie op de arbeidsmarkt tegengaan. Dit sluit mooi aan bij ons strategisch plan: de betekeningseconomie. Op dit moment heeft WerkSaam hier geen beleid op.

Conclusies discriminatie op de arbeidsmarkt:

Er is behoefte aan een nieuw kader over het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt en de rol van WerkSaam hierin.

Verdringing voorkomen

Huidig beleid:

WerkSaam voorkomt oneerlijke concurrentie door duidelijke afspraken te maken over de inzet van re-integratie instrumenten, zoals werken met behoud van uitkering. Dit is dus altijd beperkt in duur en moet bijdragen aan een doel. Er is een meldpunt waar mensen terecht kunnen met vragen of klachten over (mogelijke) verdringing.

WerkSaam is alert op het voorkomen van verdringing en heeft geen verdringing geconstateerd. In de afgelopen 2 jaar zijn er geen klachten geweest over verdringing of andere soortgelijke meldingen.

Conclusies verdringing voorkomen:

Het huidige beleid voortzetten

Deeltijd ondernemen

Huidig beleid:

Cliënten met een bijstandsuitkering kunnen de mogelijkheid krijgen om gedeeltelijk in hun levensonderhoud te voorzien door het verrichten van zelfstandige activiteiten.

Het principe hierbij is dat personen met een bijstandsuitkering de mogelijkheid hebben om gedeeltelijk in hun levensonderhoud te voorzien door het verrichten van zelfstandige activiteiten. Het toestaan van dit ondernemen op kleine schaal, biedt zowel de cliënt als WerkSaam voordelen. Het maakt namelijk inkomsten uit zelfstandige arbeid mogelijk, waardoor geen volledige uitkering meer nodig is. Voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt, kan het ook de eerste stap richting financiële onafhankelijkheid betekenen. Zelfstandig ondernemen is lang niet voor iedereen weggelegd. (Deeltijd) ondernemen is slechts voor een zeer klein deel van onze cliënten passend. Voor de meeste cliënten is werken in loondienst verstandiger.

Conclusies deeltijdondernemen:

Het huidige beleid voortzetten.

Maatregelen: Handhaving op re-integratie ('afstemming'⁷)

Wanneer de cliënt niet meewerkt aan een re-integratietraject is WerkSaam wettelijk verplicht te onderzoeken of een *maatregel* opgelegd moet worden: Het tijdelijk verlagen van de uitkering. Denk hierbij aan het niet verschijnen op werkstage of het weigeren van een passende baan. Dit heeft een enorme financiële impact op de client. De cliënt krijgt de mogelijkheid om uit te leggen waarom hij niet meewerkt aan het re-integratietraject (zienswijze). Er kan worden afgezien van de maatregel als hier dringende redenen voor zijn.

Vanuit de uitvoering wordt gevraagd om meer mogelijkheden om hier maatwerk op toe te kunnen passen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een waarschuwing voordat er daadwerkelijk een maatregel wordt gegeven. Wettelijk gezien is deze mogelijkheid er nu niet.

Inkeerregeling

Stel: een client weigert deel te nemen aan zijn traject en WerkSaam legt daarvoor een maatregel op. Als degene daarna wel gaat deelnemen, kan de maatregel weer worden teruggedraaid. Dit noemen wij 'de inkeerregeling'. In de afgelopen twee jaar is de inkeerregeling regelmatig toegepast. Hierdoor wordt alsnog het doel bereikt (deelname aan het traject) zonder dat de cliënt hier uiteindelijk financiële schade van ondervindt.

Informereren

Beter dan handhaven is het voorkomen dat cliënten hun afspraken niet nakomen. WerkSaam wil, en de cliëntenraad vraagt hier ook om, onze cliënten regelmatig informeren over de rechten en plichten in de Participatiewet in eenvoudig te begrijpen taal. Dit voorkomt afstemming van de uitkering door onwetendheid of onbegrip.

Conclusies afstemming:

Het huidige beleid voortzetten met deze wijzigingen:

- WerkSaam verzoekt gemeenten om WerkSaam de ruimte geven om in het nieuwe beleidsplan met voorstellen te komen om meer maatwerk toe te passen op afstemming, wanneer de situatie van de cliënt hierom vraagt;
- Cliënten regelmatig informeren over rechten en plichten.

⁷ 'afstemmen' is de juridische term in de Participatiewet

1.5 Leer-werkbedrijven

WerkSaam heeft diverse leer-werkbedrijven. Hier bieden wij betaald werk aan mensen met een Wsw-indicatie of een indicatie Beschut Werk. Ook ontwikkelen wij cliënten met een uitkering door middel van werkstages in de leer-werkbedrijven.

Huidig beleidskader:

Elke cliënt die kan werken, melden wij na de intake aan voor een traject binnen onze leer-werkbedrijven. Het doel is opdoen van arbeidsritme, werkervaring en werknemersvaardigheden, waardoor de kansen op de arbeidsmarkt toenemen.

Evaluatie Leer-werkbedrijven

In de kadernota 2020⁸ staat dat WerkSaam de leer-werkbedrijven in 2020 evalueert. In 2020 is gekozen om een externe organisatie de evaluatie te laten uitvoeren, zodat dit op een onafhankelijke manier gebeurt én WerkSaam een spiegel voorgehouden wordt. Deze evaluatie wordt apart toegestuurd aan de gemeenteraden gelijktijdig met deze beleidsevaluatie.

Conclusie van het rapport Berenschot

WerkSaam is succesvol in de bemiddeling van mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt en de begeleiding van mensen in een beschutte omgeving.

De kansen liggen bij WerkSaam in het ontwikkelen van '**de middengroep**': cliënten die op termijn bemiddelbaar zijn, maar nog moeten ontwikkelen.

Hiervoor zijn werkomgevingen nodig die aansluiten bij reguliere werkomgevingen (van tempo, tot samenwerking, tot wijze van aansturing).

Op basis van de adviezen van Berenschot heeft WerkSaam ervoor gekozen om de leer-werkbedrijven nog nadrukkelijker als '**vliegwiel**' voor re-integratie in te zetten.

Met vliegwiel wordt bedoeld dat wij cliënten een vliegende start geven, dat de inzet van de leerwerkbedrijven re-integratie bespoedigd. De keuze om de leerwerkbedrijven nog nadrukkelijker als 'vliegwiel' in te zetten, heeft geleid tot een actieagenda bij WerkSaam. De eerste verbeteringen zullen in 2021 zichtbaar moeten zijn. Er komt meer diversiteit in trajecten

⁸ Kadernota 2020 WerkSaam WF

en werksoorten, zodat het aanbod zowel beter aansluit bij de arbeidsmarkt als de behoefte (ontwikkelpunten) van cliënten.

Naast het bedrijfsleven zijn ook gemeenten opdrachtgever voor de leerwerkbedrijven en genereren zo werk en omzet. WerkSaam gaat graag met gemeenten in gesprek om de werksoorten (opdrachten) meer aan te laten sluiten bij de doelgroepen van WerkSaam. Door hele nieuwe werksoorten te introduceren of door bestaande opdrachten (bijvoorbeeld in het Groen) te verbreden.

Conclusies leer-werkbedrijven:

WerkSaam wil de leer-werkbedrijven meer inzetten als 'vliegwiel' voor de re-integratie: ervoor zorgen dat meer cliënten zich ontwikkelen.

1.6 Inkomen

Huidig beleid:

- WerkSaam is streng aan de poort om de bijstandsverlening zoveel mogelijk te beperken, maar biedt maatwerk waar het kan. Bij aanvraag van een bijstandsuitkering wordt uitvoerig onderzocht of er recht op bijstand bestaat. Tijdens de aanvraagprocedure screent Handhaving alle cliënten op frauderisico.
- Bij cliënten die parttime werken: past WerkSaam de wettelijke inkomstenvrijlating alleen toe in overleg met de cliënt.
- Handhaving: maatwerk is belangrijk, in veel gevallen is er bij fraude geen sprake van opzet. Bij opzettelijke fraude treedt WerkSaam hard op.
- WerkSaam biedt cliënten de kans om zelfstandig te (blijven) ondernemen.
- Als een client ten onrechte bijstand heeft ontvangen, vordert WerkSaam dat altijd terug.
- WerkSaam maakt gebruik van de mogelijkheid om bijstand te 'verhalen'. (bijstand terugvragen van een ander persoon, zoals een ex-partner die financieel onderhoudsplichtig is).

Aanvraagprocedure

WerkSaam heeft als beleid 'streng aan de poort', dat betekent dat we heel veel gegevens uitvragen om te controleren of een client recht heeft op een

uitkering. Uit landelijk onderzoek blijkt dat het efficiënter en klantvriendelijker is om met profielen te werken, waardoor cliënten met weinig risico, minder gegevens hoeven te geven. Cliënten met een ingewikkelde financiële situatie of eerdere fraudesituaties, krijgen een uitgebreidere intake. Door dit te doen blijven we 'streng aan de poort', maar wel op een efficiëntere manier en met meer maatwerk voor de cliënten.

Het aanvragen van uitkeringen is een digitaal proces. Dit werkt efficiënt, maar er zijn ook aandachtspunten. Met een deel van de aanvragers is minder contact. Dit kan ten koste gaan van de uitleg van de rechten en de plichten. De communicatie met anderstaligen is daarbij een extra aandachtspunt.

Alternatieven om de rechten en plichten kenbaar te maken gaan wij in 2021 onderzoeken.

Verstrekken van uitkeringen

Hoewel een heel groot deel van het dagelijks werk van WerkSaam bestaat uit het verstrekken van bijstandsuitkeringen, is hier in het beleidsplan geen beleid op. Of en hoe WerkSaam uitkeringen mag verstrekken staat in de Participatiewet. Op deelonderwerpen is wel beleid en die beschrijven wij hieronder:

Zelfstandigen

Bij bijstand aan (startende) zelfstandigen speelt de beoordeling van de levensvatbaarheid van het bedrijf een belangrijke rol. Startende ondernemers doorlopen soms een voortraject om inzicht te krijgen in de ins en outs van het zelfstandig ondernemerschap. Vanuit zo'n voortraject ontstaat bij de aspirant ondernemer (maar ook bij (externe) begeleiders) soms een te positief beeld van de plannen en de slagingskansen hiervan. Omdat WerkSaam bij het nemen van een besluit over een Bbz-uitkering de levensvatbaarheid ook daadwerkelijk moet toetsen, wordt soms anders beslist. Dit zorgt regelmatig voor spanning en lijkt WerkSaam uit 2 monden te spreken. WerkSaam pakt deze verbeterpunten op.

Inkomstenvrijlatingen

In ons vorige beleidsplan is, mede vanuit de zienswijzen van gemeenteraden, gekozen voor een systematiek, waarbij de cliënt de keuze heeft of hij wel of geen gebruik maakt van de inkomstenvrijlating. Gemeenten wilden voorkomen dat de vrijlating nadelige effecten zou kunnen hebben.

Inkomstenvrijlating betekent dat van de zelf verworven inkomsten een percentage (meestal 25%) niet wordt gekort op de uitkering. Doordat iedereen die aan het werk gaat voor deze vrijlating in aanmerking komt, kunnen veel cliënten van deze (tijdelijke) inkomstenverhoging gebruik maken. Dit ervaren wij nog steeds als zeer positief. In de praktijk zien wij nu dat veel (m.n. anderstalige) cliënten - waarschijnlijk onbedoeld - de inkomstenvrijlating niet benutten.

Zij reageren namelijk niet op onze verzoeken om de verklaring hierover in te leveren. Dit is een onbedoeld en ongewenst effect van deze beleidskeuze. Mogelijk zou hier beter een systeem van 'geen bezwaar' kunnen worden gehanteerd. De cliënt is namelijk per saldo altijd beter af als hij de vrijlating wel krijgt.

Handhaving

Het beleid op het gebied van handhaving voldoet. We zien een verbeterpunt voor het verbeteren van kennis bij medewerkers die niet dagelijks met handhaving bezig zijn, maar wel signalen kunnen krijgen die voor handhaving belangrijk zijn.

Terugvordering

WerkSaam scoort structureel goed op het terugvorderen van bijstand. Er is geen aanleiding om de hoofdlijnen van ons beleid te herzien. Wel zien wij behoefte om ons (starre) kwijtscheldingsbeleid onder de loep te nemen. De wet is streng over de mogelijkheden van kwijtscheldingen. In rechtszittingen zien wij dat rechters de bepalingen uit de wet wel naast zich neer leggen, ten voordele van cliënten. Ook zien wij dat schulden vaak een probleem vormen om uit te stromen uit de bijstand en dat werken minder loont. Het bevroren van aflossingsverplichtingen of het kunnen kwijtschelden van vorderingen, zou dit positief kunnen beïnvloeden. Daarom willen wij in het nieuwe beleidsplan ons kwijtscheldingsbeleid verruimen. Ook zien wij dat terugvorderingen niet altijd het gevolg zijn van het bewust schenden van de inlichtingenplicht. Hier speelt onbekendheid met de regels ook vaak een rol. In onze voorlichting aan cliënten zullen we hier meer aandacht aan moeten besteden.

Verhaal

Bij verhaal van bijstand doen wij een beroep op de onderhoudsplicht van ouders en ex-partners, om bij te dragen in de kosten van bijstand. Het uitvoeren van verhaal is geen verplichting, maar een zogenaamde bevoegdheid. De keuze om van deze bevoegdheid gebruik te maken wordt nog steeds onderschreven. Ons verhaalsbeleid draagt bij aan een verlaging van onze bijstandsuitgaven. In 2019 is door ons € 270.000,- aan verhaalsbijdrage geïncasseerd. Wel zien wij dat deze uitvoering in individuele gevallen fors kan ingrijpen op de persoonlijke levenssfeer. Bij de communicatie hierover met belanghebbenden is het daarom van groot belang om hier zorgvuldig mee om te gaan.

Conclusies Inkomen:

Het huidige beleid voortzetten met deze wijzigingen:

- De aanvraagprocedure efficiënter en klantvriendelijker (bij een deel van de aanvragers is minder informatie nodig) in te richten;

- Inkomstenvrijlating aanpassen, zodat meer cliënten er gebruik van maken;
- Kwijtscheldingsbeleid verruimen zodat werken meer loont.

1.7 Taal

Huidig beleid

In Westfriesland zijn in verhouding tot de landelijke cijfers veel mensen laaggeletterd. Zij hebben moeite met lezen, rekenen en digitale vaardigheden. WerkSaam wil hier iets aan doen door regionaal de taalvraag en het taalaanbod te verbinden. De taalvraag van cliënten wordt in kaart gebracht bij het afnemen van de taalmeter en de taaltoets. De taalmeter vindt plaats zodra een bijstandsaanvraag bij WerkSaam binnenkomt. Bij de indicatie van onvoldoende taalbeheersing schakelen wij het Taalhuis Westfriesland in.

Tegengaan laaggeletterdheid

WerkSaam is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) op het gebied van volwassenonderwijs. In deze wet is vastgelegd dat mensen vanaf 18 jaar met de Nederlandse nationaliteit (of als zodanig wettelijk worden behandeld) recht hebben op volwassenonderwijs.

In de WEB is vastgelegd dat de arbeidsmarktregio Noord-Holland Noord gezamenlijk voor één formele aanbieder kiezen. 75% van het budget gaat naar dit formele aanbod. Eind 2019/2020 heeft de aanbesteding plaatsgevonden, waarbij er wederom is gekozen voor ROC De Kop. De overige 25% van het regionale budget van Westfriesland is vrij besteedbaar en wordt besteed aan Het Taalhuis.

Westfriesland heeft in vergelijking met de andere regio's het hoogste aantal cursisten op het ROC. Ook het aantal trajecten en doorverwijzingen bij het Taalhuis stijgt jaarlijks. Dit succes heeft ook een keerzijde, namelijk dat er een wachtlijst is. Deze wachtlijst bestaat uit cliënten van WerkSaam, maar ook uit inwoners zonder uitkering bij WerkSaam (UWV uitkering of zonder uitkering). Voor personen op de wachtlijst is het wachten op een taaltraject uiteraard vervelend.

WerkSaam stuurt cliënten die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen door naar het Taalhuis, met uitzondering van de inburgeringsplichtigen (deze zijn uitgesloten van de WEB). Het Taalhuis kijkt welk aanbod past bij de cliënt, vaak een combinatie van formeel en informeel aanbod.



Het Taalhuis werkt nauw samen met het ROC, maar ook met bibliotheken, taalaanbieders, en welzijnsstichtingen. Hierdoor worden laaggeletterden steeds beter gevonden en doorverwezen naar het juiste taalaanbod. Het Taalhuis streeft er naar om meer lokale taalpunten op te starten binnen Westfriesland.

Naast de samenwerking met het Taalhuis en het ROC heeft WerkSaam ook interne trainingen voor cliënten, om de taal te verbeteren specifiek gericht op werk. Daarnaast worden cliënten nog naar enkele lokale aanbieders doorverwezen.

De gemeenten krijgen een grotere regierol bij de bestrijding van laaggeletterdheid. Laaggeletterdheid moet binnen verschillende beleidsterreinen van de gemeenten worden verankerd en daarnaast moet er monitoring op de uitvoering en behaalde resultaten komen.

In 2020 is hiervoor in Westfriesland een programmamanager aangesteld. De programmamanager is o.a. verantwoordelijk voor:

- het vorm geven van een regionale Westfriesse aanpak met waar wenselijk lokale accenten.
- doorgaan met het Taalhuis als structurele basis voor de regionale uitvoering van het ontwikkelde beleid.
- zorgen voor financiële borging van een toekomstbestendige aanpak van laaggeletterdheid.

1.8 Inburgering

Huidig beleid:

WerkSaam heeft geen beleidsvrijheid op het onderdeel inburgering. In 2018-2020 is inburgering rijksbeleid. Vanaf juli 2021 ligt de beleidsbevoegdheid bij de gemeenten.

De huidige inburgeringswet gaat er vanuit dat de inburgeraar zelf verantwoordelijk is voor zijn of haar inburgeringstraject. Het Rijk heeft ingezien dat dit onvoldoende werkt en in de nieuwe Wet Inburgering krijgen gemeenten weer de regierol. In verband met de nieuwe wet die per 1 januari 2022 wordt ingevoerd maakt Werksaam onderdeel uit van de Regionale Projectgroep Veranderopgave Inburgering. Deze projectgroep buigt zich over de beleidsvoering, vormgeving



en implementatie van de wet. Hieruit komt de pilot Brede Intake voort die WerkSaam sinds het najaar 2019, voor de gemeenten, uitvoert.

Het feit dat inburgeraars nu zelf verantwoordelijk zijn voor hun traject, wil niet zeggen dat WerkSaam niets doet om ze te ondersteunen. WerkSaam maakt sinds oktober 2019 gebruik van een Europese subsidie, AMIF, om verschillende trajecten en trainingen aan te kunnen bieden aan statushouders. Het aanbod varieert van taaltraining via de Campus tot projecten uitgevoerd bij externe werkgevers zoals Action en Noppes.

Binnen de huidige wet zijn er een aantal aandachtspunten te benoemen:

1. Specifieke begeleiding

Een groot deel van de inburgeraars binnen Westfriesland heeft een bijstandsuitkering en is daarom bekend bij WerkSaam. WerkSaam heeft vluchtelingen als doelgroep benoemd en er is binnen de afdeling Arbeid een team dat zich specifiek richt op het begeleiden van statushouders. Cultureel sensitief communiceren en kennis van de begeleidingsbehoefte van deze doelgroep staan centraal. Daarnaast is er binnen dit team een Jobhunter werkzaam die zowel de cliënt als de werkgever begeleidt bij de bemiddeling naar, en invulling van, vacatures.

2. Psychische, mentale en fysieke problematiek

Er is steeds meer aandacht voor de samenhang tussen psychische problematiek en fysieke beperkingen bij statushouders. Stress en trauma, maar ook weinig kennis over een gezonde leefstijl, resulteren regelmatig in lichamelijke klachten. Niet altijd wordt de link gelegd met psychische oorzaken of verbeteringen voor de belastbaarheid die te behalen zijn door het aanleren van bijvoorbeeld een ander voedingspatroon. Begeleiding krijgen voor mentale problematiek is daarnaast niet in alle culturen algemeen geaccepteerd. Hierdoor kan het zijn dat statushouders door beperkingen een lange afstand tot de arbeidsmarkt houden, die door passende ondersteuning en voorlichting verkleind kan worden. WerkSaam gaat de komende periode onderzoeken welke instrumenten hiervoor verder ontwikkeld kunnen worden.

3. Taalonderwijs

Helaas is de spreek- en luistervaardigheid na een inburgeringstraject niet altijd voldoende om te kunnen werken. Om dit gat te dichten investeert WerkSaam nu extra in taalverbetering, door bijvoorbeeld 'taal op de werkvloer' aan te bieden.

Het reguliere taalonderwijs wordt aangeboden in dagdelen, verspreid over de week. Dit maakt het lastig om naast de scholing in het kader van de inburgering een passende werk(stage)plek



voor de inburgeraar te vinden. Daarnaast zijn er regelmatig wijzigingen zijn in het lesrooster. Met als gevolg dat de inburgeraar de eerder geplande werk(stage)dagen of overige cursussen bij WerkSaam Campus niet meer kan bijwonen. Hierdoor zijn duale trajecten minder makkelijk vorm te geven.

4. Toeslagen

Inburgeraars worden bij huisvesting begeleid in het aanvragen van toeslagen. Door het ingewikkelde belastingsysteem en het uitblijven van begeleiding in een later stadium, worden mutaties die van belang zijn voor de toeslagen regelmatig niet goed doorgegeven. Met als effect dat er schulden ontstaan. WerkSaam pleit voor een gezamenlijke aanpak, met gemeenten en VluchtelingenWerk.

5. Bijzondere bijstand

Er zijn grote verschillen in de regio bij het toekennen en afwijzen van de Bijzondere Bijstand voor deze doelgroep. Dit kan in sommige situaties voor onduidelijkheid zorgen. Dit geldt overigens niet alleen voor vluchtelingen/inburgeraars maar voor alle inwoners.

Conclusies Taal/Inburgering:

- WerkSaam blijft inzetten op het verbeteren van het taalniveau van cliënten die onvoldoende taalbeheersing hebben, dit is noodzakelijk om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.
- In 2021 bepalen gemeenten het beleid voor inburgering, WerkSaam ziet veel mogelijkheden in de duale trajecten bij inburgering (combinatie taal en werk).
- WerkSaam wil een nieuw traject inzetten voor inburgeraars om psychische, mentale en fysieke problemen aan te pakken.

1.9 Zorgcliënten

Huidig beleid:

WerkSaam draagt zorgcliënten over aan de gemeente waarin de client woont. De definitie van zorgcliënt is: 'een binnen 5 jaar niet naar werk ontwikkelbare cliënt'.

Bij de start van WerkSaam is met gemeenten afgesproken dat WerkSaam verantwoordelijk is voor de re-integratie van cliënten. Is dit niet binnen 5 jaar mogelijk,



dan draagt WerkSaam de client over aan de gemeente. Deze cliënten hebben vaak (veel) ondersteuning nodig vanuit de WMO, schuldhulpverlening en/of wijkteams. WerkSaam blijft wel verantwoordelijk voor hun inkomen.

WerkSaam draagt niet zomaar cliënten over, de verwachting moet zijn dat de cliënt de komende 5 jaar niet kan participeren op de arbeidsmarkt. Deze verwachting wordt vaak onderbouwd met een medisch rapport.

De huidige afspraak tussen de gemeenten en WerkSaam is dat een zorgcliënt weer wordt overgedragen naar WerkSaam wanneer de gemeente aangeeft dat de cliënt ontwikkelbaar is naar werk.

In oktober 2018 waren er 807 zorgcliënten. In oktober 2020 zijn dit er 920. Ondanks de uitstroom van gemiddeld 75 per jaar is de groep groter geworden.

Op dit moment krijgen zorgcliënten vanuit Hoorn, Koggenland, Opmeer en Enkhuizen een aanbod voor participatie. Bij Medemblik, Stede Broec en Drechterland is er geen 'casemanagement' voor deze groep, maar kan het wel zijn dat er vanuit het sociaal domein (zoals WMO voorzieningen) zijn ingezet omdat zorgcliënten deze zelf hebben aangevraagd. Met het wetsvoorstel 'wijziging Participatiewet voor verbeteren van ondersteuning van mensen in de bijstand' wil het Rijk bereiken dat alle mensen in de bijstand via een passend, niet vrijblijvend, aanbod mee kunnen doen. Wanneer het wetsvoorstel akkoord wordt bevonden, zullen gemeenten opnieuw moeten bekijken welk begeleiding zij kunnen en willen bieden aan zorgcliënten.

Conclusie Zorgcliënten:

Overdracht van 'zorgcliënten' naar de gemeente gaat conform afspraken met de gemeenten. Als het wetsvoorstel wordt aangenomen zijn nieuwe afspraken tussen gemeenten en WerkSaam nodig.

1.10 Bezwaar & Beroep en klachten

De afgelopen drie jaar is het aantal bezwaarschriften en beroepszaken bij WerkSaam stabiel gebleven. Ook 2020 lijkt stabiel te blijven, ondanks het grote aantal TOZO aanvragen. Hier komen maar relatief weinig bezwaarschriften uit voort. Jaarlijks ontvangen we de afgelopen 2 jaar ongeveer 240 bezwaarschriften en 55 beroepsschriften. Er worden voornamelijk bezwaarschriften ingediend wanneer het besluit gevolgen heeft voor de financiën van de cliënt,



bijvoorbeeld bij terugvorderingen of maatregelen. Bij beroepszaken wordt WerkSaam grotendeels in gelijk gesteld door de rechter.

Uit deze bezwaren blijkt niet dat WerkSaam haar beleid inhoudelijk dient aan te passen. Wel is naar aanleiding van bezwaarschriften in enkele gevallen een beleidsregel aangepast, zodat er meer duidelijkheid en uniformiteit ontstaat in de uitvoering. Een voorbeeld hiervan is de beleidsregel over giften. Naar aanleiding van bezwaarzaken is duidelijker geformuleerd wanneer we iets zien als een incidentele gift en wanneer gaat het om een periodieke gift.

Het aantal klachten is de afgelopen drie jaar ook stabiel gebleven. Klachten worden opgepakt door de teamleider van de betreffende afdeling en dienen binnen 6 weken afgehandeld te zijn. In de praktijk worden klachten vaak eerder afgehandeld en wordt de termijn van 6 weken bijna altijd behaald. Ook 2020 lijkt stabiel te blijven, ondanks de Corona maatregelen en TOZO aanvragen.

Conclusies bezwaar & beroep en klachten:

Bezwaarzaken en klachten zijn leermomenten voor WerkSaam. Verbeterpunten die tijdens deze zaken of klachten naar voren komen, pakt WerkSaam op. Beroepszaken zijn meer een toets of WerkSaam de juiste juridische keuzes maakt en dat blijkt het geval.

1.11 Cliënttevredenheidsonderzoeken (CTO)

Huidig beleid:

WerkSaam wil haar dienstverlening telkens weer verbeteren. Hiervoor vragen wij feedback aan onze klanten (werkgevers) en cliënten (uitkeringsgerechtigden). Dit doen wij niet in grote onderzoeken maar steekproefsgewijs en heel gericht, zodat wij met de uitkomst van de onderzoeken ook daadwerkelijk kunnen verbeteren.

De uitkomst van de onderzoeken worden gerapporteerd en verbeterpunten opgepakt. In 2020 (januari t/m september) gaven cliënten WerkSaam gemiddeld een 6,7⁹.

WerkSaam is tevreden met de huidige onderzoeken en wil deze voortzetten.

⁹ Bron: Cognosrapportage Resultaten CTO. Uitgedraaid d.d. 27-10-2020.



De respons op de onderzoeken is gemiddeld 15%. Dit is laag, omdat niet iedereen wil reageren. Onze aanname is dat veel mensen 'enquête moe' zijn, omdat bedrijven/organisaties bij elke aankoop of dienst een enquête sturen. Het is interessant te onderzoeken hoe we de respons hoger kunnen krijgen.

Conclusies cliënttevredenheidsonderzoeken:

Ondanks dat de respons laag is, is iedere reactie welkom, daarom willen we het huidige beleid voor cliënttevredenheidsonderzoeken voortzetten.

1.12 Financiering

Huidig beleid:

WerkSaam heeft afspraken met gemeenten over de financiering van uitkeringen, re-integratiebudget en bedrijfsvoering. Gemeenten hebben de mogelijkheid om maximaal 10% van het re-integratiebudget in te zetten voor projecten die de gemeenteraad kiest (dit wordt "couleur locale" genoemd). Om een minimale omzet en werk te garanderen voor de doelgroepen van WerkSaam hebben gemeenten en WerkSaam afspraken gemaakt: de zogenaamde bonus-malus regeling. WerkSaam maakt gebruik van subsidieregelingen als deze bijdragen aan de doelen van WerkSaam en de baten opwegen tegen de kosten.

De financiën van WerkSaam komen terug in de kadernota, begroting, voorjaarsnota, najaarsnota en jaarrekening. Deze zijn openbaar en worden beschikbaar gesteld aan de gemeenteraden. Door middel van zienswijzen op een aantal stukken, geven gemeenten een reactie aan het bestuur van WerkSaam. In de beleidsevaluatie gaan wij niet in op de hoogte van de budgetten en de realisatie. Wel gaan wij in deze paragraaf in op de keuzes die gemaakt kunnen worden en de wisselwerking tussen de budgetten.

BUIG

WerkSaam ontvangt van de gemeenten de gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004. Het budget ontvangen de gemeenten van het Rijk. Uit dit budget mag WerkSaam betalen:

1. De uitkeringen
2. De loonkostensubsidies



De budgetten worden aan gemeenten toegekend op basis van een verdeelmodel. Grotere gemeenten op basis van objectieve verdeelcriteria en de kleinere gemeenten op basis van een historisch model. Bij oplopende uitkeringsbestanden hebben kleine gemeenten eerder te maken met een tekort. Gemeenten met een objectief verdeelmodel hebben financieel veel baat bij successen van WerkSaam in uitstroom. Het BUIG-budget wordt jaarlijks eenmaal vastgesteld en daarna nog twee keer bijgesteld en kan dus nog wijzigen gedurende een begrotingsjaar. Anders dan bij het Participatiebudget worden de BUIG-budgetten per gemeente verantwoord. Dit betekent dat de lasten voor de uitkeringen per gemeente worden geregistreerd en afgerekend. Bij een tekort kan een gemeente een beroep doen op de Vangnetregeling van het Rijk.

Re-integratiebudget

Het re-integratiebudget is in te zetten voor alle kosten die nodig zijn om cliënten aan werk te helpen, te begeleiden, te trainen etc.

Landelijk is de subsidie voor de Wsw te kort om de kosten te dekken. Het tekort dekt WerkSaam uit het re-integratiebudget. Wat overblijft is voor de re-integratie van bijstandsccliënten.

WerkSaam heeft er bij de start voor gekozen om zoveel mogelijk re-integratieactiviteiten zelf uit te voeren en zo min mogelijk uit te besteden. Hierdoor wordt de helft van het re-integratiebudget ingezet voor coaches. Wat over blijft is beschikbaar voor reiskosten, kinderopvangkosten, uitstroompremies, jobcoaching en externe trajecten voor cliënten (trajecten die WerkSaam kan aanbieden omdat deze bijvoorbeeld te specialistisch).

De groep cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en een grote begeleidingsbehoefte (de voormalige Wajong én beschut werk doelgroep) stijgt de komende jaren. Deze groep vraagt om meer begeleiding (jobcoaching) waardoor er steeds meer kosten op het re-integratiebudget drukken. Zeker door het wetsvoorstel vanuit het 'Breed offensief', waarin cliënten en werkgevers het recht krijgen om jobcoaching aan te vragen, zal er meer budget nodig zijn voor jobcoaching. Momenteel zet WerkSaam jobcoaching standaard in bij beschut werk, maar in principe niet voor de doelgroep banenafpraak. Door de wetswijziging is de verwachting dat het aantal aanvragen en toekenningen groot zal zijn.

Bij gelijkblijvend rijksbudget is de verwachting dat er mogelijk een tekort ontstaat, vanwege de toenemende behoefte aan begeleiding/jobcoaching.



Wisselwerking BUIG en re-integratiebudget Als

WerkSaam succesvol is in:

- het voorkomen van instroom
- het laten uitstromen van cliënten
- het actief inzet op het terughalen van teveel ontvangen uitkeringen

(debiteurenbeleid), zorgt dit voor een overschot op de BUIG en ontvangen gemeenten dit budget terug.

Om cliënten succesvol te laten uitstromen naar werk, is inzet van het re-integratiebudget nodig. Dit budget is kaderstellend en dus eindig. WerkSaam zou meer mensen naar werk kunnen begeleiden als het BUIG budget ook ingezet kan worden. Bijvoorbeeld om cliënten een tijdelijke baan aan te bieden in de leer-werkbedrijven of om werkgevers een vergoeding te geven (buiten de wettelijke loonkostensubsidie). Dit heeft veel maatschappelijke impact. En kan tot besparingen binnen het brede sociaal domein leiden.

Couleur locale

Gemeenten maken 90% van het re-integratiebudget over aan WerkSaam. De overige 10% kunnen zij zelf inzetten, dit heet 'couleur locale'. De meeste gemeenten kiezen voor eigen projecten, sommigen geven een opdracht aan WerkSaam van dit budget. Dit wordt dan projectmatig opgepakt.

Plustaken & extra taken

In de Gemeenschappelijke regeling is opgenomen dat gemeenten een plustaak of extra taak aan WerkSaam kunnen geven. Vanuit het perspectief van WerkSaam heeft dit voor- en nadelen. Het voordeel is dat WerkSaam voor inwoners van een of meerdere gemeenten meer kan betekenen. Het nadeel is dat dit kan leiden tot ongelijkheid in de dienstverlening aan cliënten, als niet alle gemeenten deze plustaak geven.

Enkele voorbeelden van extra taken zijn:

- Gemeente Hoorn en Koggenland hebben extra budget voor re-integratie beschikbaar gesteld.
- Terugvordering bijzondere bijstand (hier doen alle gemeenten aan mee).

Bonus Malus

In de begroting is opgenomen hoe hoog de Toegevoegde Waarde (TW) moet zijn. Dit is de omzet van de leerwerkbedrijven minus de kosten. De bonus-malusregeling regelt dat gemeenten voldoende opdrachten aan WerkSaam geven, zodat er voldoende werk is voor de Wsw-doelgroep om uit te voeren. Onderling is er een norm afgesproken en een verdeelsleutel.



Als gemeenten de norm halen krijgen zij een bonus. De malus is tot nu toe niet toegepast, gemeenten geven voldoende opdrachten aan de leerwerkbedrijven.

Naar verwachting voldoet de bonus-malusregeling de komende beleidsperiode (2022-2025) nog, omdat deze gericht is op het aan het werk houden van de Wsw-doelgroep. Door het afnemen van deze doelgroep¹⁰ de komende jaren, is de verwachting dat vanaf 2025 een nieuw model nodig is. WerkSaam gaat graag met gemeenten in gesprek over andere werksoorten (bijvoorbeeld in het groen), die gemeenten bij WerkSaam kunnen inkopen in het kader van de bonus/malusregeling.

Subsidies

Subsidies maken het voor WerkSaam mogelijk extra in te zetten op doelgroepen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, met middelen waar wij anders niet over zouden kunnen beschikken.

Grote Europese subsidies die WerkSaam de afgelopen jaren heeft ontvangen:

- ESF subsidie, voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Met de opbrengst van deze subsidie heeft WerkSaam o.a. tijdelijk extra plekken voor beschut werk kunnen financieren en diverse projecten om de ondersteuning van cliënten te verbeteren;
- AMIF subsidie, voor asielzoekers met een verblijfsvergunning. De gelden uit deze subsidie worden ingezet om de taalvaardigheid van statushouders op de werkvloer te verbeteren, cultuurachterstand te verkleinen en actieve inclusie van de statushouders in de Nederlandse samenleving te bevorderen.

Overige subsidies

Naast bovenstaande grote subsidies, heeft WerkSaam ook kleinere subsidies ontvangen. Voorbeelden daarvan zijn 'tel mee met taal' (extra taalondersteuning op de werkvloer) en een tijdelijke subsidieregeling voor trajecten voor mensen met psychische problemen (in samenwerking met de GGZ).

Conclusies financiën:

Het huidige beleid voortzetten met als wijziging:

¹⁰ Omdat de WSW per 1-1-2015 is afgeschaft voor nieuwe instroom. Neemt het aantal WSW-geïndiceerden bij WerkSaam jaarlijks af door natuurlijk verloop.



WerkSaam verzoekt gemeenten om WerkSaam de ruimte te geven om in het nieuwe beleidsplan met voorstellen te komen om het BUIG budget ook in te zetten om uitstroom te realiseren. Deze voorstellen hebben wij nog niet uitgewerkt, omdat wij eerst de principiële vraag willen voorleggen of gemeenten hiervoor open staan.



Conclusies en adviezen hoofdstuk 1

WerkSaam is tevreden over de gemaakte beleidskeuzes in het Beleidsplan 2018-2021. Wij vinden dat wij overtuigend kunnen zeggen: het huidige beleid voldeed. De samenstelling van ons cliëntenbestand verandert en voor het nieuwe beleidsplan is behoefte aan een verdere uitwerking of nuancering van het beleid.

Hieronder leest u de conclusie/advies per onderdeel.

Cliëntenparticipatie (cliëntenraad)

Het huidige beleid voortzetten

Omgekeerde toets

Het huidige beleid voortzetten.

Werk, re-integratie en ontwikkeling:

Het huidige beleid voortzetten, met deze aanpassingen:

- Het aantal doelgroepen (met gerichte trajecten/instrumenten) uitbreiden.
- De mogelijkheden voor 'work-first' onderzoeken, het meteen aanbieden van betaald werk bij de intake.
- Stoppen met het instrument participatieladder/doelladder en vanaf 2022 met een nieuw instrument werken.

Werkgeversdienstverlening (WSP)

Doorgaan met de ingezette koers om samen met werkgevers arrangementen te ontwikkelen die tot win-win situaties leiden.

Discriminatie op de arbeidsmarkt

Er is behoefte aan een kader over het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt en de rol van WerkSaam hierin.

Verdringing op de arbeidsmarkt voorkomen:

Het huidige beleid voortzetten.

Deeltijdondernemen

Het huidige beleid voortzetten.

Afstemming:



Het huidige beleid voortzetten met deze wijzigingen:

- WerkSaam verzoekt gemeenten om WerkSaam de ruimte geven om in het nieuwe beleidsplan met voorstellen te komen om meer maatwerk toe te kunnen passen wanneer de situatie van de cliënt hierom vraagt.
- Cliënten regelmatig informeren over rechten en plichten.

Leer-werkbedrijven

WerkSaam wil de leer-werkbedrijven nog nadrukkelijker als 'vliegwiel' voor de re-integratie inzetten.

Inkomen

Het huidige beleid voortzetten met deze wijzigingen:

- De aanvraagprocedure efficiënter en klantvriendelijker (bij een deel van de aanvragers is minder informatie nodig) in te richten;
- Inkomstenvrijlating aanpassen zodat meer cliënten er gebruik van maken •
Kwijtscheldingsbeleid verruimen zodat werken meer loont

Taal:

- WerkSaam blijft inzetten op het verbeteren van het taalniveau van cliënten die onvoldoende taalbeheersing hebben, dit is noodzakelijk om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.
- In 2021 bepalen gemeenten het beleid voor inburgering, WerkSaam ziet veel mogelijkheden in de duale trajecten bij inburgering (combinatie taal en werk).

Zorgcliënten

Als het wetsvoorstel over het doen van een passend, niet vrijblijvend aanbod, wordt aangenomen zijn nieuwe afspraken tussen gemeenten en WerkSaam nodig.

Clienttevredenheidsonderzoeken

Het huidige beleid voor clienttevredenheidsonderzoeken voortzetten

Financiën:

Het huidige beleid voortzetten met als wijziging:

WerkSaam verzoekt gemeenten om WerkSaam de ruimte geven om in het nieuwe beleidsplan met voorstellen te komen om het BUIG budget ook in te zetten om uitstroom te realiseren.

Hoofdstuk 2 – Analyses en onderzoeken

In hoofdstuk geven wij de conclusies van het analyseren van een aantal landelijke onderzoeken. Uitgebreide informatie over de onderzoeken vindt u in [Bijlage 2](#).

Conclusies analyses en onderzoeken:

Corona en Arbeidsmarkt:

- De economie heeft het na de uitbraak van het coronavirus flink te verduren gehad. In bepaalde sectoren is er een flinke krimp, maar er zijn ook sectoren die gegroeid zijn door deze crisis. Er zijn nog steeds baankansen.
- Sinds 2018 ziet WerkSaam een dalende trend in het aantal uitkeringen. Door de coronacrisis is het aantal weer enigszins gestegen.
- De Coronacrisis heeft effect op de baankansen, zeker voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Ook op de zelfredzaamheid, ondersteuningsbehoefte en psychische gezondheid.
- Aandacht helpt. Veelvuldig, persoonlijk contact waarbij er gekeken wordt naar wat de cliënt nodig heeft, in plaats van targets, draagt bij aan de uitstroom. De uitstroom is niet perse richting werk. De cliënt is beter in beeld, waardoor onrechtmatige uitkeringen vakeresignaleerd worden.
- Hoewel het voor de hand ligt om de meeste aandacht te geven aan de nieuwe instroom, is het vanuit maatschappelijk oogpunt belangrijk om de langdurige cliënten niet te vergeten. Mensen die langdurig inactief zijn, gaan hier vaak fysiek en mentaal onder lijden.
- Streng aan de poort zijn voorkomt instroom.
- Zet ook in op deeltijdwerk/ondernemen in de bijstand
- Bij aanvang van de bijstandsuitkering meteen inzetten op een actieve begeleiding naar werk, bijvoorbeeld door gelijk een werkstage in te zetten of een betaalde baan aan te bieden.
- Er is meer behoefte aan het inzetten van jobcoaching.
- Nuggers weten de gemeenten vaak niet te vinden.

Hoofdstuk 3 – Vooruitblik: wat komt er op ons af?

In hoofdstuk 3 kijken we welke ontwikkelingen op ons afkomen. Meer informatie vindt u in Bijlage 3.

Met deze ontwikkelingen moet rekening worden gehouden bij het opstellen van het nieuwe beleidsplan:

Nieuwe wetten/wetsvoorstellen:

- Wet Inburgering januari 2022
- Breed Offensief (nog geen besluit over genomen, maar naar verwachting per 1 juli 2021)
- Wetsvoorstel passend aanbod (nog geen besluit over genomen)
- Uitsluiten fraudevorderingen bij de vermogenstoets (nog geen besluit over genomen) • Wetgevingstrajecten schuldendomein

Landelijke ontwikkelingen

- Corona/Tozo: 2020, 2021 en daarna?
- Beschut werk financiering
- Evaluatie Participatiewet en commissie Borstlap
- Verkiezingen 2e Kamer 2021
- Mogelijk nieuw landelijk beleid op toeslagen (zorgtoeslag, huurtoeslag etc)



Hoofdstuk 4 - Verantwoording

De informatie die nodig was om deze beleidsevaluatie te maken, komt uit:

- Enquêtes onder medewerkers en leidinggevenden van WerkSaam
- Gesprekken met medewerkers en leidinggevenden van WerkSaam
- Gesprek met onze Cliëntenraad
- Analyse van klachten van cliënten en bezwaar- en beroepszaken
- Recente landelijke onderzoeken en ontwikkelingen
- Analyse van wetsvoorstellen



Bijlagen

- Bijlage 1: Analyse Cliëntenbestand, 3 november 2020
- Bijlage 2: Analyse WerkSaam en landelijke onderzoeken
- Bijlage 3: Ontwikkelingen: wat komt er op ons af?

Bijlage 1: Analyse Cliëntenbestand, 3 november 2020

Analyse cliëntenbestand

In dit dashboard vindt u alle informatie over alle cliënten met een uitkering die door WerkSaam worden begeleid naar werk.

Aantal cliënten

3.472

Man

Vrouw

1.497

1.975

Aantal uitkeringen

3.008

PW

IOAW

IOAZ

BBZ

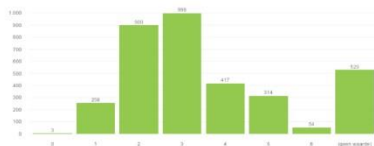
2.834

140

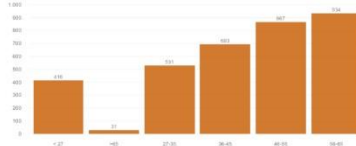
15

23

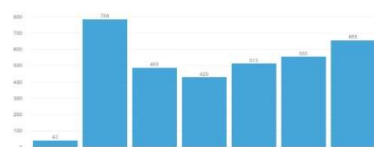
Huidige trede



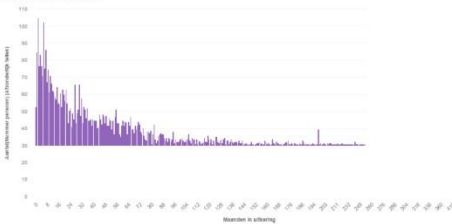
Leeftijdscategorie



Doeltrede



Maanden in uitkering



Doelgroepen:

Vergunninghouders

429

Beschut werk

27

Doelgroepregister

353

Bijlage 2: Analyse WerkSaam en landelijke onderzoeken

2.1 Arbeidsmarktanalyse en cliëntanalyse WerkSaam

Arbeidsmarktanalyse UWV

De economie heeft het na de uitbraak van het coronavirus flink te verduren gehad. Het rijk kwam al snel met maatregelen die impact hebben gehad op de verschillende banensectoren. Het UWV heeft op 29 oktober 2020 *Regio in Beeld*¹¹ gepubliceerd waarin de impact van het virus op de arbeidsmarkt in kaart is gebracht. Hieronder staan de belangrijkste kansen en bedreigingen die we naar aanleiding van deze publicatie zien.

Van alle sectoren heeft het grootste banenverlies zich voorgedaan in de sectoren handel, horeca, vervoer en zakelijke dienstverlening (incl. de uitzendsector). Vooral mensen met een flexibel contract verloren hun werk. Ruim de helft van alle werknemers in onze arbeidsmarktregio werkt in een sector met een kleine of geen krimp. In o.a. de sectoren Zorg en Welzijn en Openbaar bestuur zien we dat de werkgelegenheid niet of nauwelijks is gekrompen. In de detailhandel food is meer werkgelegenheid, daar zien we een groei van het aantal werknemers.

In totaal zijn er door corona ook minder openstaande vacatures. De vraag naar commerciële beroepen is met bijna 40% afgenomen. Er zijn minder winkerverkopers nodig en er wordt meer online verkocht. Er is ook een daling in het aantal dienstverlenende beroepen, er is vooral minder vraag naar horeca- en schoonmaakpersoneel. In zijn geheel nam de vraag naar zorgpersoneel ook af, ondanks de toenemende druk in ziekenhuizen. Dit ligt voornamelijk aan het aantal afspraken wat werd afgezegd bij tandartsen, fysiotherapeuten en andere soortgelijke behandelaars. Verder zagen we een lichte stijging in het aantal pedagogische vacatures.

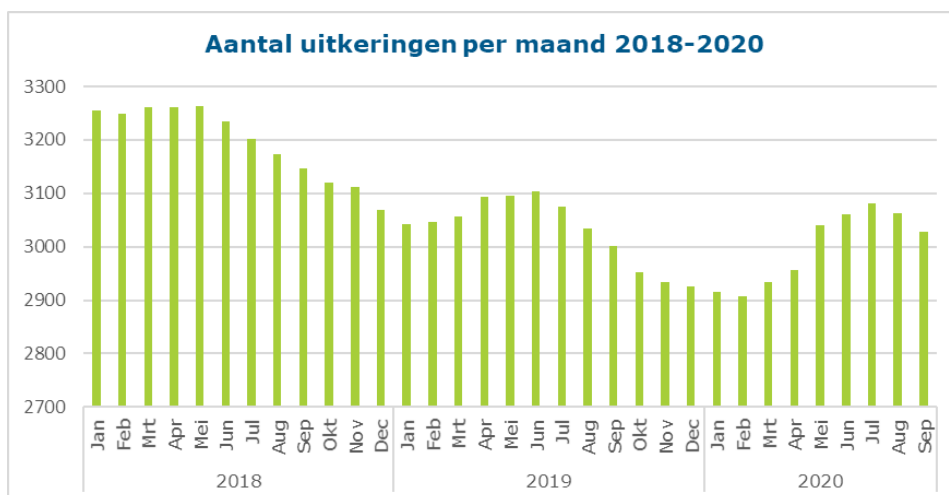
Het aantal aanvragen van bijstandsuitkeringen is toegenomen, echter is er nauwelijks een toename van het aantal bijstandsgerechtigden. Onder de doelgroep jongeren tot 27 jaar zien we een stijging in het aantal uitkeringen. Deze begon al voor de coronacrisis, maar is verder doorgezet doordat er veel jongeren werken in de sectoren die het hardst getroffen zijn. Naar verwachting is dit ook de doelgroep die het meest gaat profiteren als de arbeidsmarkt herstelt.

¹¹ Bron: [Regio in Beeld, Noord-Holland Noord](#). UWV. d.d. 27 oktober 2020

Door de coronacrisis is er naast de jongeren ook een andere groep die kwetsbaar wordt, de zelfstandig ondernemer. Het kabinet heeft de Tozo als maatregel genomen om zzp'ers tijdelijk van een aanvullende uitkering te voorzien. Het effect van corona is nog onzeker voor deze doelgroep. Mocht het zo zijn dat na afloop van de maatregel toch blijkt dat veel van deze ondernemers niet financieel kunnen uitkomen, zou dit kunnen leiden tot een hoge instroom in de bijstand.

Analyse cliëntenbestand WerkSaam

In januari 2018 hadden we in totaal 3255 uitkeringen. In februari 2020 stond WerkSaam op 2908 uitkeringen, het laagste aantal sinds de start van WerkSaam in 2015. Bij de uitbraak van het coronavirus is dat aantal iets omhoog gegaan tot de maand juli naar 3082 uitkeringen, maar sindsdien hebben we elke maand de het aantal uitkeringen weten te verminderen. Begin oktober stond de teller op 3020 uitkeringen.



Grafiek | Aantal uitkering per maand in de jaren 2018 tot 2020

(bron: Cognos)

Als we kijken naar de samenstelling van het cliëntenbestand op 3 november 2020 zien we een toename van het aantal jongeren wat in de bijstand terecht is gekomen. In de laatste cliëntenanalyse (zie bijlage 1) zitten er rond de 450 jongeren in de uitkering. Dit valt te verklaren omdat de meeste jongeren werkzaam zijn in de door Corona getroffen branches. Door het rijksbeleid om de zoektijd voor jongeren te laten vervallen, stroomden alle jongeren in (minder preventie).

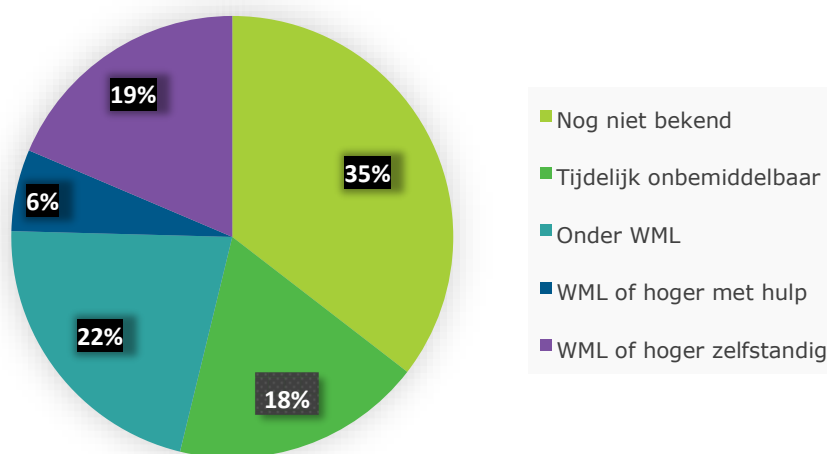
Arbeidsvermogen cliënten

Voor landelijk onderzoek (CBS) is WerkSaam verplicht om cliënten in te delen op

'arbeidsvermogen'. Als we kijken naar het arbeidsvermogen van onze cliënten zien we dat 19% in staat is om zelfstandig het wettelijk minimumloon te verdienen. Deze personen kunnen zonder loonkostensubsidie of jobcoaching werken.

Dit betekent dat voor alle andere gevallen er altijd een vorm van ondersteuning nodig is. Van 35% van onze cliënten weten we nog niet wat het arbeidsvermogen is. Dit komt omdat¹² er nog geen meting van arbeidsvermogen is gedaan (nieuwe instroom). De zorgcliënten die aan gemeenten zijn overgedragen vallen ook onder deze categorie, vandaar dat deze relatief hoog is.

Arbeidsvermogen cliëntenbestand

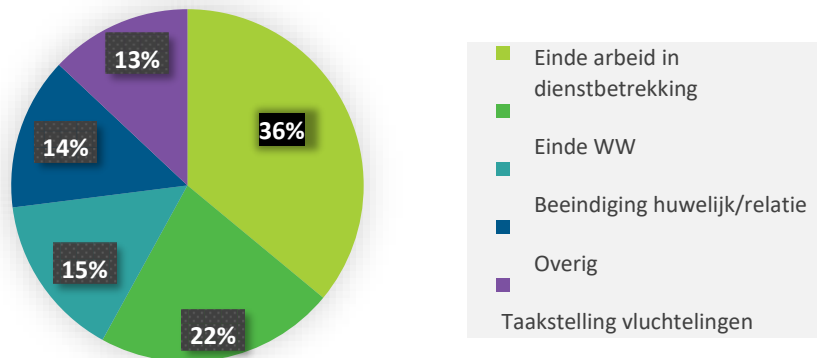


Figuur | Arbeidsvermogen van alle cliënten bij WerkSaam onderverdeeld in categorieën

In- en uitstroom

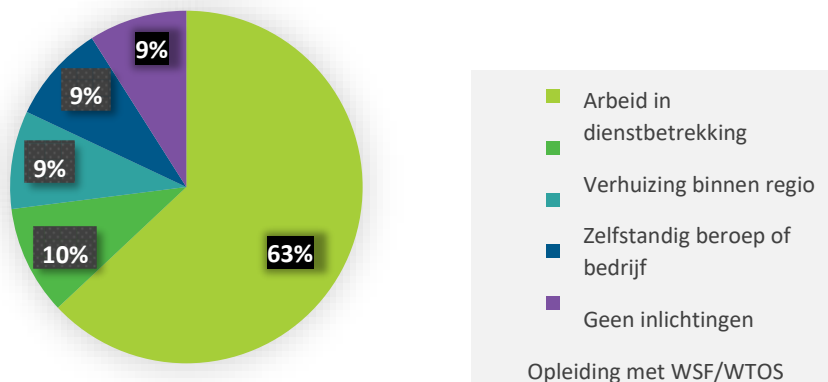
In de onderstaande figuren zien we de top 5 in- en uitstroomredenen binnen WerkSaam in 2018 tot 2020. Het grootste gedeelte van de instroom heeft te maken met einde arbeidscontract of het einde van een WW uitkering. Ook zien we dat de taakstelling vluchtelingen een groot aandeel heeft bij de instroom in de bijstand.

¹² Cliënten die zorgclient zijn, hebben geen arbeidsvermogen, wij zullen de cliënten die nog niet ingedeeld zijn op arbeidsvermogen alsnog indelen.



Figuur | Top 5 reden instroom in % van 2018 tot 2020

Als we kijken naar de uitstroomredenen is het grootste gedeelte van de uitstroom richting arbeid in dienstbetrekking. Verhuizing binnen de regio betekent dat er mensen van de ene gemeente binnen het werkgebied van WerkSaam naar een andere gemeente verhuist. Deze uitkeringen moeten worden omgezet en worden daarom geregistreerd als uitstroom. Ook zien we uitstroom op het gebied van zelfstandig ondernemerschap, het volgen van onderwijs of geen inlichtingen verstrekken.



Figuur | Top 5 reden uitstroom in % van 2018 tot 2020

2.2 Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)

Dossier maatschappelijke effecten corona

- Flexibele werknemers hebben het grootste risico op baanverlies;
- Op langere termijn zullen de negatieve gevolgen voor de arbeidsmarkt ongunstig uitwerken voor de baankansen van mensen met een verstandelijke beperking;
- Voor het opnemen van mensen met een verstandelijke beperking op de arbeidsmarkt is goede begeleiding op de werkvloer vereist. Daarnaast zullen werkgevers een verminderde productiviteit moeten

accepteren. Dat is nu precies wat in een economische recessie voor ondernemers minder voor de hand ligt om te doen. Dat is zorgelijk omdat werk voor mensen met een verstandelijke beperking de structuur geeft die ze nodig hebben;

- Plotseling verlies van deze structuur kan leiden tot een verminderde zelfredzaamheid en meer gebruik van onder meer geestelijke gezondheidszorg en Wmo-ondersteuning door mensen met een verstandelijke beperking;
- De Coronamaatregelen hebben grote vertraging opgeleverd bij de IND, waardoor asielzoekers langer moesten wachten op duidelijkheid over hun verblijfstatus of het overhalen van gezinsleden (gezinshereniging);
- Corona en de maatregelen hebben effect op de psychische gezondheid.

Kansrijk integratiebeleid op de arbeidsmarkt

- De verschillen in arbeidsparticipatie tussen personen met en zonder migratieachtergrond zijn groot en hardnekkig. Op dit moment werkt 61% van de personen met een niet-westerse migratieachtergrond (15-74 jaar). Bij personen zonder migratieachtergrond is dat 69%. Het verschil dreigt door de coronacrisis verder op te lopen;
- Geadviseerd wordt o.a. om taallessen en werk te combineren.

2.3 Langdurig in de bijstand

Uit onderzoek¹³ blijken de volgende constatering over cliënten die langer dan 2 jaar in de bijstand zitten:

- De kans op uitstroom naar werk is 5,9%. Dit percentage wordt verhoogd naar 9% door het inzetten van re-integratie instrumenten. Over het algemeen geldt dat cliënten die kort in bijstand zitten een grotere kans op uitstroom hebben.
- De meest kansrijke groep is jonger dan 49 en heeft een hoge Human Capital Index (goede opleiding en veel werkervaring).
- 60% van de uitstroom is niet vanwege werk, maar bijvoorbeeld vanwege een verhuizing of het schenden van de inlichtingenplicht.
- Aandacht helpt. Veelvuldig, persoonlijk contact waarbij er gekeken wordt naar wat de cliënt nodig heeft, draagt bij aan de uitstroom. De uitstroom is niet perse richting werk. De cliënt is beter in beeld, waardoor onrechtmatige uitkeringen vaker gesignaleerd worden.

¹³ [Verslag Benchlearn bijeenkomst](#). Langdurig in de bijstand, dus kansloos!? Divosa, 2019.



Hoewel het voor de hand ligt om de meeste aandacht te geven aan de nieuwe instroom, is het vanuit maatschappelijk oogpunt belangrijk om de langdurige cliënten niet te vergeten. Mensen die langdurig inactief zijn, gaan hier vaak fysiek en mentaal onder lijden¹⁴.

2.4 'Het betere werk, de nieuwe maatschappelijke opdracht'

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid adviseert bedrijven, instellingen, sociale partners om de Rijksoverheid in te zetten op '*goed werk*' voor iedereen die wil en kan werken. De aanbevelingen zijn gericht aan de rijksoverheid, daarom kan WerkSaam deze adviezen niet zelfstandig realiseren. Wat we wel kunnen doen is '*kwaliteit van werk*' meenemen in het MVO beleid en uitdragen bij werkgevers. Dit sluit mooi aan bij de betekeniseconomie.

Voor structurele 'basisbanen' is nieuw rijksbeleid nodig. WerkSaam kan dit wel op kleine schaal uitvoeren, mits de gemeenten hiervoor de ruimte geven door het BUIG budget in te zetten bij verloningen (zie hoofdstuk 1.12 Financiering).

2.5 Bestaanszekerheid

De coronacrisis brengt voor veel mensen onzekerheid met zich mee. In het 3e kwartaal van 2020 heeft het kabinet daarom een 3e steun- en herstelpakket afgesproken. Het pakket bevat naast een aantal financiële regelingen voor werkgevers ook een onderdeel met sociale maatregelen voor werkenden en werkzoekenden. Dit onderdeel heet het 'Sociaal Pakket' en hiervoor is € 1,4 miljard uitgetrokken¹⁵. Het gaat om:

1. Hulp bij baanverlies, van werk(loosheid) naar werk

Personen die hun baan of werk verloren zijn of dreigen te verliezen als gevolg van het coronavirus, kunnen aanspraak maken op gerichte hulp, zodat zij direct naar nieuw werk gaan waar dat kan. In totaal heeft het kabinet € 683 miljoen gereserveerd voor deze maatregel tot 1 juli 2021. Het kabinet investeert in regionale mobiliteitsteams en in versterking van de gebruikelijke hulpverlening.

¹⁴ [Divosa Benchmark, Werk en inkomen Jaarrapportage 2019](#). Divosa, 2019.

¹⁵ Het Regionaal Platform Arbeidsmarktbeleid (RPA) is hier in Noord Holland Noord de coördinator voor het uitwerken van dit sociaal pakket in een uitvoeringsagenda.

2. Scholing en ontwikkeling voor behoud van werk

Door de coronacrisis verdwijnt werk, maar verandert werk ook. Werk is meer digitaal en vaak meer op afstand. Mensen die hun vaardigheden willen bijwerken om hun huidige werk te behouden of aan een nieuwe baan te beginnen, kunnen passende bij- of omscholing krijgen. Met bijna 200 miljoen euro financiert het kabinet in 2021:

- ontwikkeladviezen en gratis scholing voor werkenden en werkzoekenden; • uitgebreidere trajecten voor mensen die starten in een nieuwe banensector;
- sociale partners die maatwerktrajecten opzetten.

3. Bestrijding van Jeugdwerkloosheid

Jongeren hebben heel veel last van de coronacrisis. Ze hebben vaker een flexibel contract. Bovendien werken veel jongeren in sectoren die hard zijn getroffen door de crisis zoals de horeca. Voor schoolverlaters betekent de afnemende werkgelegenheid minder kansen op een eerste baan. Dit alles zien we terug in de werkloosheidscijfers. Vooral onder jongeren loopt de werkloosheid snel op. Hoewel jongeren goed kunnen herstellen van kortdurende werkloosheid, is het belangrijk om langdurige werkloosheid te voorkomen. Voor het tegengaan hiervan zet het kabinet in op de volgende onderdelen:

Regionale aanpak jeugdwerkloosheid

De centrumgemeente van elke arbeidsmarktregio krijgt in 2020 extra geld om een eigen regionale aanpak van de jeugdwerkloosheid te coördineren en de partners in de regio hier bij te betrekken.

Specifieke inzet op kwetsbare schoolverlaters

Vooral laagopgeleide schoolverlaters kunnen in crisistijd heel moeilijk een baan vinden. Dan gaat het om jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Dit zijn leerlingen uit het praktijkonderwijs (Pro) en uit het voortgezet speciaal onderwijs met het profiel arbeidsmarktgericht (Vso) en voortijdig schoolverlaters (Vsv). Ook schoolverlaters uit het mbo uit de beroepsopleidende leerweg (BOL) en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond kennen een moeilijke start. Voor al deze groepen zet het kabinet in op doorleren dan wel ondersteuning bij het vinden van werk.

Armoede en problematische schulden tegen gaan

De coronacrisis raakt iedereen in Nederland. Wanneer mensen vanwege de gevolgen van de crisis te maken krijgen met schulden- en armoedeproblematiek is snelle hulp en ondersteuning

noodzakelijk. Er zijn daarom extra middelen vrijgemaakt en maatregelen genomen voor het tegengaan van armoede en problematische schulden. Maatregelen die ervoor zorgen dat mensen niet te lang met hun financiële problemen blijven rondlopen. Dat jongeren weten hoe ze schulden kunnen voorkomen en weten waar zij welke hulp kunnen krijgen.

2.6 Landelijk cliëntonderzoek

Hieronder staan de belangrijkste punten vanuit het klantonderzoek monitor Participatiewet¹⁶. Het doel van deze meting is om in beeld te brengen welke dienstverlening mensen uit de doelgroep van de Participatiewet ervaren, en hoe zij deze ondersteuning waarderen.

1. De brede gemeentelijke doelgroep

Deze groep ervaart weinig verandering en/of verbetering ten aanzien van de ondersteuning en dienstverlening. In het algemeen heeft het merendeel naast ondersteuning in het zoeken naar een baan, behoefte aan begeleiding bij het werkfit worden.

2. Jonggehandicapten

Deze doelgroep geeft aan enige verslechtering te constateren in de toegankelijkheid van de ondersteuning (ten opzichte van de ondersteuning door het UWV). Onder de jongeren met arbeidsbeperkingen die werken ervaart circa 40% hulp van een jobcoach. Dat is minder dan onder werkende Wajongers ten tijde van de nulmeting: van hen rapporteerde 60% hulp van een jobcoach.

Een groot deel van de jonggehandicapten (75%) vindt werk zonder tussenkomst van de gemeente en heeft tijdens het werk daar ook geen contact mee. Bij circa twee op de drie gaat het om min of meer reguliere banen zonder bijvoorbeeld aanpassingen aan werktijd of werkdruk. Voor het grootste deel van deze groep is dat afdoende, maar de meerderheid van de uitvallers uit werk hadden naar eigen zeggen eigenlijk meer aanpassingen nodig. Bij hen kan het geringe contact met en ondersteuning vanuit de gemeente zich wreken.

3. Jonggehandicapte en overige niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers)

Deze groep ontvangt vaker en substantiëlere hulp bij het verkrijgen van werk dan andere nuggers. Toch is maar de helft van hen bekend met de mogelijkheid om hierbij hulp te krijgen vanuit de gemeente, en slaagt van degenen die behoefte hebben aan hulp ongeveer de helft er niet in om daadwerkelijk hulp te krijgen.

¹⁶ [Klantonderzoek: monitor Participatiewet 2019](#). Inspectie SZW, 2019.

Bijna twee op de drie van de overige niet-uitkeringsgerechtigden weten niet dat de gemeente hulp kan bieden bij het zoeken naar werk en een nog kleiner deel is ervan op de hoogte dat de gemeente kan helpen om werkfit te worden. Toch heeft zo'n 70% van deze groep wel behoefte aan enige vorm van hulp. Meer dan de helft van verzoeken aan de gemeente leiden uiteindelijk niet tot het ontvangen van hulp, bijvoorbeeld omdat de gemeente het recht op hulp aan nietuitkeringsgerechtigden ontkende of doordat betrokkene vastliep in de regels en procedures.

2.7 Investeren in mensen

Het Platform de Toekomst van Arbeid doet in deze publicatie¹⁷ een voorstel om de waarde van werk in Nederland te vergroten. Het is input voor een nieuw kabinet. WerkSaam kan deze adviezen niet realiseren, hiervoor is beleid vanuit het Rijk nodig:

- Een leven lang ontwikkelen (budget voor opleidingen, oprichten van Werkhuizen voor advisering);
- De spelregels op de arbeidsmarkt (minder verschillende soorten arbeidscontracten, aanpassing van de beloningsstructuur);
- De vormgeving van inkomenszekerheid (verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, aanpassingen van verlof en kinderopvang);
- De basis van de arbeidsmarkt (een basisbaan i.p.v. een bijstandsuitkering);
- Een goede start van jonge kinderen (verbeteren onderwijs, meer startkwalificaties, betere kinderopvang, betere balans werk/zorgtaken).

Als het nieuwe kabinet deze adviezen overneemt, heeft dit impact op de arbeidsmarkt en cliënten van WerkSaam.

¹⁷ [Investeren in mensen](#). Platform de Toekomst van Arbeid, 2020.

Bijlage 3: Vooruitblik, wat komt er op ons af?

3.1 Nieuwe wetten /wetsvoorstellen

Wet Inburgering juli 2021

WerkSaam bereidt zich voor om een deel van deze wet te gaan uitvoeren. De Westfriese gemeenteraden nemen hier in december 2020 een besluit hierover. De gemeenten zullen beleid maken op de nieuwe wet. WerkSaam krijgt een rol in de uitvoering, niet in het beleid. De nieuwe taken hebben grote invloed op cliënten die moeten inburgeren en de dienstverlening van WerkSaam hiervoor.

Breed Offensief

Dit wetsvoorstel is van februari 2020, maar besluitvorming blijft tot nu toe uit. Het wetsvoorstel heeft direct invloed op de dienstverlening en cliënten van WerkSaam. Het wetsvoorstel heeft als doel:

- maatregelen waardoor mensen met een beperking meer waarborgen krijgen voor ondersteuning op maat met uitzicht op duurzaam werk.
- werk voor mensen aantrekkelijker maken doordat het meer loont en drempels wegneemt.
het simpeler maken voor werkgevers om mensen met een beperking in dienst te nemen.
- dat werkgevers en werkzoekenden elkaar makkelijker weten te vinden.

Wetsvoorstel passend aanbod

Dit wetsvoorstel moet bereiken dat gemeenten alle bijstandsgerechtigden een passend, niet vrijblijvend aanbod doen. Hier is nog geen besluit over genomen. Dit heeft grote invloed op de zorgcliënten, deze krijgen nu vanuit de gemeente Hoorn en Enkhuizen deels begeleiding, andere gemeenten begeleiden deze groep, voor zover bij WerkSaam bekend, niet. Als dit wetsvoorstel wordt aangenomen is het van nog groter belang dat de gemeente bepalen hoe zij de begeleiding van zorgcliënten gaan organiseren.

Wijzigingen beslagvrije voet januari 2021

Deze wijzigingen voert WerkSaam door voor 1-1-2021. Er is geen beleidsvrijheid. Het heeft wel grote invloed op de inwoners die nog een schuld hebben bij WerkSaam en deze moeten terugbetalen. Voor een deel is de wetswijziging gunstig, maar er lang niet voor iedereen. Bij de start van het nieuwe beleidsplan (2022) is deze wetswijziging al geïmplementeerd.

Wijziging van de Participatiewet fraudevorderingen

Er zou een wijziging plaatsvinden in verband met het uitsluiten van fraudevorderingen bij de vermogenstoets. Dit wetsvoorstel is van januari 2020, maar besluitvorming blijft tot nu toe uit.

Sociaal domein/invloed op cliënten WerkSaam

Wetgevingstrajecten schuldendomein

Het aantal huishouden met risicovolle schulden wordt mogelijk nog veel groter. Op dit moment heeft 1 op de 5 huishoudens risicovolle schulden. Daarnaast is het aanvragen van inkomensondersteuning ingewikkeld en 1,2 miljoen huishoudens met schulden krijgt geen formele schuldhulpverlening. Deze mensen ervaren stress, krijgen sneller gezondheidsproblemen en raken sneller in een sociaal isolement. Het is aan de gemeentelijke uitvoering om oplossingen te bieden en deze mensen te begeleiden naar een waardige plek in onze samenleving. Gemeenten zijn daarvoor geëquipeerd maar kunnen het niet alleen. Het ministerie van SZW is een viertal wetgevingstrajecten gestart ter ondersteuning van het voorkomen en het daadwerkelijk oplossen van de schuldenproblematiek:

- De wet vereenvoudiging Beslagvrije voet (vBVV); (heeft directe invloed op WerkSaam, zie hierboven.);
- De Wet Stroomlijning keten voor derdenbeslag ten behoeve van het verbreden van het beslagregister (VBR);
- Wijziging wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening (WGS);
- De wet Adviesrecht gemeenten bij Schuldenbewind (AGS).

3.2 Landelijke ontwikkelingen

Corona/Tozo: 2020, 2021 en verder

In 2020 en 2021 staat veel in het teken van Corona. WerkSaam voert de TOZO uit. Een megaoperatie. Vanaf 2021 gaat het niet alleen om het verstrekken van uitkeringen, maar ook om het begeleiden van zelfstandigen die in loondienst gaan werken. Het is op dit moment nog onduidelijk in hoeverre Corona ons in 2022 nog zal beïnvloeden.

Beschut werk financiering

Het ministerie onderzoekt of de financiering van beschut werk anders moet. Nu krijgen alle gemeenten financiering op basis van een verdeelmodel. Gemeenten die geen beschut werk realiseren, ontvangen wel middelen hiervoor. Mogelijk komt er een voorstel om de financiering



op basis van realisatie te doen. Dat zou gunstig zijn voor WerkSaam, aangezien WerkSaam de taakstelling haalt en zonder extra financiering een wachtlijst krijgt.

Evaluatie Participatiewet en commissie Borstlap

Het rapport is verschenen, maar de Tweede Kamer heeft deze nog niet behandeld. Divosa geeft aan dat de Tweede Kamer deze nog gaat bespreken. Mogelijk volgen er wijzigingen in de Participatiewet hierna.

Loonkostensubsidie: administratief proces

Landelijk is een standaard vastgesteld, hoe gemeenten de loonkostensubsidie administratief kunnen inrichten. WerkSaam heeft hierin meegedacht en meegedraaid in de pilot. Het proces is naar verwachting in het 1^e kwartaal 2021 afgerond.

Verkiezingen 2^e Kamer 2021

17 maart 2021 zijn de Tweede Kamer verkiezingen. De nieuwe regering kan uiteraard wijzigingen in het rijksbeleid doorvoeren. Het is nu dus nog te vroeg om hierop te anticiperen. Interessant onderwerp voor de verkiezingen is dat SP en CDA willen dat de Wsw weer ingevoerd wordt. Ook zijn er landelijk diverse adviezen gegeven over aanpassingen op het gebied van arbeidsmarktbeleid en ondersteuning van werkzoekenden en werkenden (zie hoofdstuk 2).

Toeslagen

In Nederland zijn erg veel mensen afhankelijk van één of meer toeslagen. Mede hierdoor brengt het huidige toeslagenstelsel veel complicaties met zich mee. Eerder is ons toeslagenstelsel door de politiek al failliet verklaard. Dit omdat het bedrag dat ermee gemoeid is inmiddels is opgelopen naar 13 miljard euro en in meer dan 5 miljoen huishoudens een toeslag binnenkomt. De omvang en de complexiteit betekenen dat het risico dat een gezin te veel geld krijgt en dat later terug moet betalen, maar dat niet kan, gigantisch is. Ministeries zijn nu aan het nadenken over hoe het beter kan. Inmiddels is duidelijk dat het kabinet eigenlijk van het hele toeslagenstelsel af wil. Zo ligt er onder meer een voorstel om de zorgtoeslag af te schaffen en tegelijkertijd de nominale premie te verlagen met 85 euro per maand. Het rijk is op daarom zoek naar alternatieven voor het huidige toeslagenstelsel. Een van de mogelijkheden is decentralisatie van toeslagen naar gemeenten. Beleid zou dan meer toegesneden kunnen worden op lokale omstandigheden en voorkeuren en gemeenten zouden de inwoners meer op maat kunnen ondersteunen.

VNG en Divosa hebben aangegeven, graag te willen meedenken over een nadere uitwerking. VNG en Divosa schatten in dat toeslagen in



ongeveer de helft van de schuldensituaties een belangrijk rol spelen. Het kabinet wil een brede stelselwijziging. Dat duurt naar verwachting jaren. Maar gemeenten pleite voor verbeteringen op de korte termijn. Zij zien een aantal verbeteringen die op zeer korte termijn al ingevoerd kunnen worden.